

จิตวิญญาณความเป็นครูและการอุทิศตนเพื่อเด็กและเยาวชน
ที่ด้อยโอกาสของครูชาวลิต สาดสมัย (ครูเชาว์)
A Spirituality of Teacher and Dedication for
Disadvantaged Children of Chaowalit Satsamai (Teacher Chaow)

มนัสวี แก้วพลิก วัฒนา สร้อยสังวาลย์ และวาสิณี สุวรรณระวี*
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Manassawee Kaewpluk Watthana Sroysangwan and Wasinee Suwanrawee*
Faculty of Education, Kasetsart University

Received: August 12, 2021
Revised: November 26, 2021
Accepted: December 15, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาชีวประวัติของครูชาวลิต สาดสมัย (ครูเชาว์) ใน 3 ช่วงชีวิต 2) จิตวิญญาณความเป็นครู และ 3) การปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสของครูชาวลิต สาดสมัย (ครูเชาว์) โดยเป็นงานวิจัยประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูชาวลิต สาดสมัย และผู้ให้ข้อมูลรองได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน และเยาวชน จำนวน 2 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบกับการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อมูล หาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธี IOC ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ครูชาวลิต สาดสมัย มีเส้นทางช่วงชีวิต 3 ช่วงชีวิต ได้แก่ วัยเยาว์ ครูเชาว์เติบโตมาที่บ้านราชวดี (ชาย) ซึ่งมีร่างกายไม่สมประกอบ และเป็นผู้อุทิศตนเพื่อเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในสังคมวัยรุ่น ออกจากบ้านราชวดีมาเรียนโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ จนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เข้าสู่วัยทำงานจึงค้นหาประสบการณ์แปลกใหม่ผ่านหนังสือพิมพ์พลิกชะตาชีวิตสู่การเป็นครูอาสา 2) จิตวิญญาณความเป็นครู ครูเชาว์เป็นผู้ที่มีจิตใจและเห็นคุณค่าในอาชีพครู มีความรักและเมตตาต่อเด็กโดยช่วยเหลือ และเอาใจใส่อย่างเสมอภาค พัฒนาเด็กตามศักยภาพ ทุ่มเทอย่างเต็มที่ รับฟังเหตุผล และส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม 3) การปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับเด็กและผู้ปกครอง และทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก โดยสร้างเครือข่ายเพื่อจัดกิจกรรมให้ความรู้ และมอบทุนการศึกษา ซึ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กและคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: จิตวิญญาณความเป็นครู การอุทิศตน เด็กด้อยโอกาส

Abstract

The purposes of this research were to study the biography of three life stages, spirituality of teachers. and the practice of dedication to educationally disadvantaged children by Teacher Chaowalit Sadsamai (Kru Chao) by using a qualitative research method. The sample group consisted of 2 parents and 2 youths by purposive specific selection, including the interview and data recording and to study content validity of the interview form by using IOC which has a consistency index between 0.67-1.00. The data were analyzed by descriptive method. The research found that: 1) The biography and working of Chaowalit Satsamai could be divided into three life stages; Children, he was born with a physical and intellectual disability. Adolescence, he left Rachawadee Home for Persons with Disabilities Protection and Development and he studied at Cholpratan Songkroh School, then he graduated a bachelor's degree at Kasetsart University. Adult, he found new experiences from newspaper and became a volunteer teacher 2) Teacher spirituality, Chaowalit is a person who is self-esteem, giving love and compassion, taking care of children equally, supporting children according to their potential, listening to reasons, encouraging students to get a higher level of education and being a good role model for society. 3) Dedication for education-disadvantaged children, he created partners network with children and parents. Then, he collaborated with organizations to do activities and gave scholarships which raise the quality of children and people's life in society for the better.

Keywords: Teacher Spirituality, Dedication, Disadvantaged Children

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทย มีปัญหาทางการศึกษาที่ยังคงแก้ไขไม่ได้ ถึงแม้รัฐบาลจะสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาที่สูงแล้ว การทุ่มงบประมาณด้านการศึกษา 5.10 แสนล้านบาท ในปีงบประมาณ 2561 คิดเป็นร้อยละ 17.6 ของงบประมาณทั้งหมด และ 4% ของ GDP ประเทศ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ รวมถึงเพิ่มชั่วโมงเรียนถึง 1,200 ชั่วโมงต่อปี มากกว่าเด็กฟินแลนด์ถึง 500 ชั่วโมง (แม้องค์การยูเนสโกแนะนำชั่วโมงเรียนที่เหมาะสมอยู่ที่ 800 ชั่วโมงต่อปีเท่านั้น) และปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะเด็กเร่ร่อน ซึ่งพบมากในเขตชุมชนเมือง อาจเกิดจากปัญหาครอบครัว หรือจะเป็นที่ตัวเด็กเอง (Ministry of Education, 2016) อีกทั้งประเทศไทยพบปัญหาความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกันระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน ความตระหนักของประชาชนในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การบริหารจัดการและนโยบายการศึกษา การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกันซึ่งส่งผลให้เด็กไทยจำนวนมากไม่ได้รับการศึกษาเพียงพอเพราะเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน และบางครอบครัวแตกแยก ส่งผลให้เด็กจำนวนมากกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เด็กไทยจำนวนประมาณ 670,000 คนต่อปี หลุดจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานจากปัญหาสังคมและความยากจน จึงเกิดโครงการสร้างครูจิตอาสาจำนวนมาก เช่น โครงการครูอาสาสมัครเกื้อผืนเด็ก โครงการครูอาสาแบ่งปันความรู้เด็กยากไร้ โครงการครูอาสาสมัครกรุงเทพมหานคร เป็นต้น แม้ว่าการเป็นครูอาสานั้นจะได้รับเงินเดือนจำนวนน้อย แต่ด้วยความมีจิตอาสาจึงอยากทุ่มเทเพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษา (Thanalertsomboon, 2021)

จึงได้เกิดครูอาสาอย่างครูเขาวลิต สาดสมัย (ครูเขาว) ขึ้น ซึ่งเป็นผู้อุทิศตนเพื่อเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งเป็นพ่อ หรือฮีโร่ ของเด็กเร่ร่อนบริเวณชุมชนใต้สะพานพระราม 8 แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยลักษณะของชุมชนเป็นบ้านไม้หนึ่งชั้น และสองชั้นสร้างติด ๆ กัน สลับกันไป มีอายุหลายร้อยปี ตั้งเรียงรายริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนในซอยใช้สำหรับเดินรถจักรยาน และรถจักรยานยนต์เท่านั้น ครูเขาวพบว่า คุณค่าที่ตนเองได้ค้นพบ มิใช่การทำให้คุณภาพชีวิตของตนเองดีขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องรู้จักหยิบยื่น แบ่งปันให้คนในสังคม ด้วย “ครูเขาว” ลืมตาдуโลกขึ้นมา ด้วยสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์พอ โดยบกพร่องทางสติปัญญา ครูเขาวเติบโตมาจากบ้านราชวดี (ชาย) ถูกมองว่าเป็น “ไอบ้า”, “ไอเหล่”, “ไอเป่” แต่ครูเขาวก็สามารถพิสูจน์ตนเองจนสำเร็จการศึกษา ในระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Teach For Thailand, 2021)

ครูเขาว เริ่มทำงานกับเด็กด้อยโอกาสในชุมชนบ้านปูน โดยไม่กลับไปช่วยงานในสถานสงเคราะห์ เพราะมองว่าในสถานสงเคราะห์ มีครูและเจ้าหน้าที่ที่ช่วยดูแลเด็กอยู่แล้ว แต่กลับมองว่าเด็กในชุมชนไม่มีโอกาสเหมือนเด็กในสถานสงเคราะห์ เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแล ทำแต่งงานเพื่อหาเงินเพียงอย่างเดียว ครูเขาวอยากช่วยให้เด็กเหล่านั้นมีอนาคตที่ดีกว่านี้ ไม่เป็นเด็กเร่ร่อน และเป็นปัญหาสังคม ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ได้ทำงานเพื่อชุมชนแห่งนี้ ครูเขาวต้องพบกับปัญหามากมาย ผู้คนในชุมชนไม่ยอมรับ แต่ก็ไม่เคยย่อท้อกับสิ่งที่ประสบอยู่ เพราะมีพ่อหลวง รัชกาลที่ 9 ของปวงชนชาวไทยเป็นตัวอย่าง ครูเขาวเป็นบุคคลตัวอย่างที่มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท และเสียสละความสุขส่วนตัวเป็นอย่างมาก แต่ครูเขาวไม่เคยคิดในแง่ลบ กลับมองแต่ในทางบวก เสริมพลังให้ตัวเอง การที่ครูเขาวมีความบกพร่องทางสมอง แต่กลับมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างเต็มเปี่ยม (Foundation of the Science and Technology Council of Thailand, 2019)

ด้วยความมีจิตวิญญาณของครูเขาว จึงอุทิศร่างกายและแรงใจ สละเวลาส่วนตัวเข้ามาช่วยเหลือเด็กและคนในชุมชนบ้านปูนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและเติมเต็มศักยภาพของเด็กไปสู่เป้าหมายได้ และจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังไม่พบการศึกษาชีวประวัติของครูเขาว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาชีวประวัติ การดำเนินชีวิต และผลงานของครูเขาวลิต สาดสมัย (ครูเขาว) ซึ่งมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างเต็มเปี่ยม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้บุคคลต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ อีกทั้งยังได้หลักคิด และการปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติของครูเขาวลิต สาดสมัย (ครูเขาว) ใน 3 ช่วงชีวิต
2. เพื่อศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูเขาวลิต สาดสมัย (ครูเขาว)
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาของครูเขาวลิต สาดสมัย (ครูเขาว)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นคุณลักษณะที่แสดงซึ่งพฤติกรรมเป็นที่ประจักษ์ น่าชื่นชมและเป็นที่ยอมรับในการปฏิบัติหน้าที่ครูทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วยคุณธรรม จริยธรรม และความปรารถนาดี มีความเข้าใจที่จะพัฒนาศิษย์ตามศักยภาพพร้อมกับตระหนักถึงการพัฒนาอย่างองค์รวม ด้วยความจริงใจ เสียสละ ใฝ่รู้ ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลุกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

Kromruray (2017) ได้นิยามจิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตใจและ

การกระทำที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ความศรัทธาในวิชาชีพครู ความเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบ การรับบทบาทหน้าที่ ความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ ความรักและเมตตาช่วยเหลือต่อศิษย์ ความเข้าใจเคารพเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม โดยให้ความหมายไว้ ดังนี้

1) ความศรัทธาในวิชาชีพครู หมายถึง การมีความรัก ความภาคภูมิใจ ชื่นชมยอมรับ เชื่อมั่นในงานที่ปฏิบัติว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมีความสำคัญต่อสังคม

2) ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อศิษย์เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร บุคคลที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ ครบถ้วนสมบูรณ์และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานของตนเอง

3) ความเสียสละ หมายถึง การอุทิศสละเวลา สละร่างกาย กำลังสติปัญญาการสละความสุขส่วนตน ทรัพย์สิน สิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ของศิษย์ ส่วนรวม รวมถึงการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและไม่หวังสิ่งตอบแทน

4) ความอดทน หมายถึง การยอมรับสภาพภาวะที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งทางอารมณ์พฤติกรรม ปัญหาของศิษย์และบุคคลรอบข้าง รวมถึงความยากลำบาก อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

5) การรับบทบาทหน้าที่ หมายถึง การนึกคิด รับรู้ เข้าใจและแสดงออกทางการประพฤติตนในขอบข่ายงานของตนเองในฐานะที่มีหลายสถานภาพ พร้อมทั้งจะปฏิบัติได้

6) ความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจเต็มกำลังความสามารถและศักยภาพของตนเอง ไม่ใช่แค่รู้ว่าต้องปฏิบัติให้แค่จบลงไป

7) ความรักและเมตตาช่วยเหลือต่อศิษย์ หมายถึง การตอบสนองให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ ไม่ทำร้ายจิตใจ อบรม สั่งสอน ชื่นนำ แนะนำในสิ่งที่ดีไม่ทำให้เหตุผลตักเตือนเมื่อพฤติกรรมของศิษย์ไม่ดี ให้ความเสมอภาคกับศิษย์ทุกคนในการพัฒนารอบด้านทั้งเรื่องเรียนและเรื่องต่าง ๆ

8) ความเข้าใจเคารพเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง มีความเชื่อมั่น ศรัทธา เห็นถึงคุณค่าศักยภาพของตนเองและผู้อื่นว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถทำสิ่งต่าง ๆ และพัฒนาได้

9) การเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม หมายถึง การแสดงออก ประพฤติ ปฏิบัติตนที่ศิษย์ และบุคคลอื่นสามารถสังเกต รับรู้ ทั้งกิริยาทางกายและวาจา โดยเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคมและถูกต้องตามกาลเทศะ ค่านิยม และวัฒนธรรมที่ดี ถือเป็นตัวอย่างที่จะเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนแก่บุคคลอื่นได้

Lawthong (2010) ให้ความหมายของ คำว่า จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลในการมีจิตใจที่ปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับและภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย การปฏิบัติตนตามหน้าที่ครู การปฏิบัติต่อศิษย์โดยเสมอภาค ความเชื่อในศักยภาพมนุษย์และการเสียสละในงานครู ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การปฏิบัติตนตามหน้าที่ครู หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถในการอบรมสั่งสอน มีความรักในวิชาชีพ คำนึงถึงความเจริญของงามของศิษย์ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

2) การปฏิบัติต่อศิษย์โดยเสมอภาค หมายถึง การปฏิบัติงานอย่างเที่ยงธรรม ขอบด้วยเหตุผลไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความยุติธรรมในบุคคลที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูสังเกตได้จากการให้ความเสมอภาคต่อบุคคลโดยไม่คำนึงถึงอามิสสินจ้าง และความชอบพอส่วนตัว

3) ความเชื่อในศักยภาพมนุษย์ หมายถึง ความเชื่อมั่น ศรัทธาในความเป็นมนุษย์ เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีพื้นฐานการเป็นคนดี เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้

4) การเสียสละในงานครู หมายถึง การให้ความรู้และเวลาด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนหรือ

คำนึงถึงความสะดวกสบายของตนเองเป็นหลัก ความเสียสละในบุคคลที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูสังเกตได้จากการอุทิศเวลา การทุ่มเททำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน

Kaensan (2015) ได้แบ่งองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ออกเป็น 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ หมายถึง การตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของการปฏิบัติหน้าที่ครูทำให้เป็นผู้ทุ่มเท เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองในด้านความรู้ การสอนการเป็นแบบอย่างที่ดี และการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของศิษย์ เพื่อนครูและสังคม

2) ความรักและศรัทธาวิชาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพครูแสดงออกซึ่งความชื่นชมและความเชื่อมั่นในอาชีพว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคมปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของวิชาชีพครูเข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์การวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

3) การมีจิตวิทยาในการสอน หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพครูนำหลักจิตวิทยามาใช้ในการเรียนการสอน มีความเข้าใจศิษย์ สามารถจัดการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจความถนัดและเขavnปัญญาของศิษย์ ช่วยให้ศิษย์เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น ปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง ปกครองอบรมแนะนำ ควบคุมดูแลให้ศิษย์อยู่ในระเบียบ เสริมสร้างบุคลิกภาพ และปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

4) การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพครูมีการกระทำในแนวทางที่ดีที่ครูควรปฏิบัติเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ ได้แก่ การวางตนเป็นแบบอย่างที่ดีการรักษาสุขภาพกายและใจให้สมบูรณ์แข็งแรง และการพัฒนาตนเองในการประพฤติปฏิบัติตนทั้งความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การแต่งกาย และการใฝ่หาความรู้

5) การมีคุณธรรม และจริยธรรม หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพครูมีการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีงามตามหลักธรรมของศาสนาและค่านิยมที่ดีของสังคม การรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของวิชาชีพครู

6) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามภาระหน้าที่รับผิดชอบของครู ในด้านการอบรมสั่งสอนในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรและดัดเตือนไม่ให้ศิษย์กระทำความชั่วตั้งอยู่ในคุณธรรมความดี ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

7) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง การสร้างหรือรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน ศิษย์ ผู้ปกครองและชุมชน ภายใต้กรอบคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าคุณลักษณะของความเป็นครู ประกอบด้วย มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูการปฏิบัติตนตามหน้าที่ครูความทุ่มเท เสียสละ อดทน มีความเชื่อในศักยภาพมนุษย์ มีความเข้าใจเคารพเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาส

ความหมายของเด็กด้อยโอกาส

หน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ฯลฯ ได้ให้นิยามของคำว่าเด็กด้อยโอกาส ไว้เป็นจำนวนมาก และบางครั้งมีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กด้อยโอกาส เด็กในสภาวะยากลำบาก หรือเด็กที่ถูกกลืน เป็นต้น หลาย ๆ หน่วยงานมีการระบุลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายเด็กอย่างชัดเจน เช่นเด็กเร่ร่อน เด็กติดยา เด็กพิการ ฯลฯ จึงขอกล่าวถึงนิยามบางนิยามที่เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสไว้ดังนี้

Department of Out-of-School Education (1996) ได้นิยามศัพท์ไว้ว่า “เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะที่ไม่เหมาะสม ยากลำบาก ไม่ได้รับการศึกษาตามสมควรแก่วัย ขาดโอกาสที่จะได้รับบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ตกอยู่ในภาวะที่เสี่ยง

ต่อการกระทำผิดหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางมิชอบ ถูกละเลยเอาใจใส่จากสังคมและครอบครัว”

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้คำจำกัดความของเด็กด้อยโอกาสไว้ดังนี้ (Office of the Education Council, 2005) “เด็กด้อยโอกาสในบริบทของการให้บริการการศึกษา หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เว้นแต่กรณีที่ต้องดูแลเป็นพิเศษให้ขยายอายุเป็น 24 ปี) ที่ประสบปัญหาหรือตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวัย สามารถบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้” นิยามเกี่ยวกับเด็ก จาก มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และ Specialised Agency of United Nations (2010) ได้ให้ความหมายของเด็กด้อยโอกาสไว้ว่า เด็กด้อยโอกาส (Under Privileged Children หรือ Disadvantaged Children) หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องกับวัยและบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดตามความหมายดังกล่าวนี้อาจเรียกเด็กด้อยโอกาสว่าเป็น “เด็กที่ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาส คือ บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ อยู่ในสภาพที่เป็นปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพสังคม ดำรงชีวิตอย่างยากลำบากหรือเสี่ยงอันตราย อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ขาดการดูแลจากครอบครัว หรือไม่ได้รับการศึกษาตามวัยอันสมควร มีพัฒนาการไม่ถูกต้องกับวัย และไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมตามมาตรฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับการอุทิศตนเพื่อสังคม

การอุทิศตนเพื่อสังคมเกิดจากรากฐานของความรู้สึกร่วมกันของสังคม ความเป็นห่วงเพื่อนมนุษย์ โดยแนวคิดเรื่องการอุทิศตนเพื่อสังคมได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ที่ให้ทุกคนเป็น คนดี คิดดี ไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งการอุทิศตนเพื่อสังคมของครูก็ไม่แตกต่างจากหลักการสังคมสงเคราะห์มากนัก เพราะทั้งสองแนวคิด ต่างก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่เป็นกุศล และต้องการทำหน้าที่ของตนเพื่อสังคมให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีและหลักการคิดเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์การอุทิศตนเพื่อสังคมย่อมต้องมีรากฐานมาจาก 2 แนวทาง คือ จิตที่เป็นกุศลกับความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อสังคม Wasikasin, Wasinarom and Nonthapatamadul (2007)

Mitrakul (2013) ได้กล่าวถึง การอุทิศตนเพื่อสังคม ต้องเกิดจากองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความพยายามทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ 2) ความพยายามทำหน้าที่ของตนด้วยความตั้งใจจริง 3) ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ดังนั้นการจะเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้นย่อมต้องเกิดจากการเสียสละของตนเองในการอุทิศตนเพื่อสังคมนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การอุทิศตนเพื่อสังคม คือ การเสียสละตนเองในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งเกิดจากจิตที่เป็นกุศลกับความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อสังคม โดยมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความพยายามทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ 2) ความพยายามทำหน้าที่ของตนด้วยความตั้งใจจริง 3) ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง

จากความหมายของเด็กด้อยโอกาส และแนวคิดเกี่ยวกับการอุทิศตนเพื่อสังคม ผู้วิจัยจึงให้ความหมายของการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสว่า การที่บุคคลเสียสละตนเองในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ อยู่ในสภาพที่เป็นปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพสังคม ดำรงชีวิตอย่างยากลำบากหรือเสี่ยงอันตราย อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ขาดการดูแล

จากครอบครัว หรือไม่ได้รับการศึกษาตามวัยอันสมควร มีพัฒนาการไม่ถูกต้องกับวัย และไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมตามมาตรฐานโดยมีการทำงานร่วมกันระหว่างเด็กชุมชน และองค์กรภายนอก

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครู กับการอุทิศตนเพื่อเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส กรณีศึกษา ครูเขาวลิต สาดสมย์ (ครูเขาว) ผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูเขาวลิต สาดสมย์ (คุณครูอาสาประจำศูนย์สร้างโอกาสเด็ก สะพานพระราม 8) จำนวน 1 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่

1.2.1 ผู้ปกครองของเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดบ้านปูน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร หรืออาศัยบริเวณใต้สะพานพระราม 8 จำนวน 2 คน

1.2.2 เยาวชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดบ้านปูนเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร หรืออาศัยบริเวณใต้สะพานพระราม 8 จำนวน 2 คน

2. การเลือกผู้ให้ข้อมูล

จากการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือก ครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูเขาวลิต สาดสมย์ ซึ่งเป็นคุณครูประจำศูนย์สร้างโอกาสเด็กพระราม 8

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ผู้ปกครอง และเยาวชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดบ้านปูน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร หรืออาศัยบริเวณใต้สะพานพระราม ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ได้มาโดยวิธีโดยครูเขาวลิต สาดสมย์ (ครูเขาว) เป็นผู้เลือกตัวแทนกลุ่มเป้าหมายผู้ปกครอง โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ส่วนเยาวชน จำนวน 2 คน ได้มาโดยวิธีโดยครูเขาวลิต สาดสมย์ (ครูเขาว) เป็นผู้เลือกตัวแทนกลุ่มเป้าหมายเยาวชน 1 คน อีก 1 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับเจ้าของประวัติ และแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งมีการสังเกตและการบันทึกภาคสนามร่วมด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลรอง แล้วในส่วนข้อมูลใดที่ขาดความสมบูรณ์ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาชีวประวัติ จิตวิญญาณความเป็นครู หลักคิดและการปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็ก และเยาวชนที่ด้อยโอกาสในสังคม ของครูเขาวลิต สาดสมย์ (ครูเขาว) จากความบกพร่องทางสติปัญญา และกำพรวด ซึ่งเติบโตในบ้านราชาวดี มาสู่ครูอาสาแห่งชุมชนย่านใต้สะพานพระรามแปดผู้มีความมุ่งมั่น และ

เสียสละอุทิศตนโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยตลอดระยะเวลากว่า 14 ปีที่ผ่านมาด้วยความมีจิตวิญญาณ ความเป็นครูอันเต็มเปี่ยมสู่การเสียสละตนต่อสังคมอย่างไม่สิ้นสุด ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ชีวิตประวัติของครูชาวลิต สาดสมัย (ครูเชว) ใน 3 ช่วงชีวิต ประกอบด้วย

1.1 เส้นทางชีวิตในช่วงวัยเยาว์ (แรกเกิด-ประณตปลาย)

ชาวลิต สาดสมัย สืบตระกูลสืบมาพร้อมกับสภาพร่างกายที่พิการและบกพร่องทางสติปัญญา ที่พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดทอดทิ้งตั้งแต่ยังจำความไม่ได้ เขาเติบโตมาในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและ สติปัญญา (บ้านราชาวดี) เริ่มเรียนตามเกณฑ์ปกติ ในบ้านราชาวดี แต่เรียนตามระบบ เรียนแบบเดิม ๆ จึงอยากหาโอกาส ครูเชวเดินเข้าไปหาโอกาส ไม่รอให้ออกสัปดาห์นั้นเดินเข้ามาหาตนเอง เนื่องจากจะถูกรังแกว่า เด็กที่อยู่ในบ้านราชาวดีที่พิการทางสมองจะทำอะไรไม่ได้เหมือนคนทั่วไป พัฒนาตัวเองไม่ได้ นอกจากจะฝึก อาชีพให้มีฝีมือ แต่พอไม่มีร้านจำหน่ายสินค้าเป็นของตัวเองก็ไม่สามารถทำต่อไปได้ ครูเชวจึงมองหาโอกาส ให้กับตัวเอง ต่อให้ไม่มีอะไรพร้อมก็มองให้เป็นความสุข ไม่มองเป็นความทุกข์ คนอื่นจะมองว่า ทำไมไม่มีพ่อแม่ แต่ครูเชวมองว่าคนที่ไม่มีพ่อแม่ อาจจะมีความสุขกว่าคนที่ที่มีพ่อแม่ ครูเชวพักอาศัยอยู่ในบ้านราชาวดี จนถึงช่วงอายุ 18 ปี ทางบ้านราชาวดีก็จะส่งเด็กออกไปบ้านพระประแดง บางปะกง เพื่อไปฝึกอาชีพแต่ถ้าเป็นคนพิการเข้าช้อน หรือพิการทางร่างกาย ทางบ้านราชาวดีก็เลี้ยงดูไปตลอดชีวิต แต่ครูเชวเลือกที่จะก้าวออกมา จึงอยากจะทำอะไร (ครูผู้ดูแล) ที่ดูแลครูเชวในบ้านราชาวดีว่าควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม แม้ ๆ อาจจะอยู่แต่ในกรอบแบบสภาพ เดิม ๆ ซึ่งการที่จะพัฒนาและส่งเสริมเด็กนั้น จะต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนมุมมองของบุคลากรที่ดูแลเด็กในบ้านราชาวดีครูเชวเล่าว่าในอดีตที่ผ่านมา ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 มีการสอนในรูปแบบเดิม เช่น เขียน ก-ฮ จนทำให้รู้สึกเบื่อ อยากลองทำอะไรที่แปลกใหม่และท้าทายมากกว่าเดิม ครูกระตุ้นพัฒนาการประจำบ้านฯ จึงเสนอกิจกรรมด้านกีฬา ซึ่งครูเชวก็สามารถเล่นเทเบิลเทนนิสได้ดี และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้รับโอกาสให้เข้าร่วม การแข่งขันกีฬาคณะพิการแห่งประเทศไทย ณ สนามกีฬาหัวหมากกรุงเทพมหานคร ทำให้รู้สึกว่ามันไม่ได้ พิการ ทำได้ทุกอย่างเหมือนคนปกติคนนอกจากด้านของวิชาการและกีฬาแล้ว ครูเชวได้รับมอบหมายให้ดูแล น้อง ๆ ในบ้านฯ ปลุกปั้นไม้และป้อนข้าวน้อง ๆ จึงได้สัมผัสความอบอุ่นมาจากกิจกรรมเหล่านี้

1.2 เส้นทางชีวิตในช่วงวัยรุ่น

ช่วงวัยรุ่นก็ยังอยู่ในบ้านราชาวดี แต่ขอออกมาเรียนข้างนอกบ้านฯ เนื่องจากมีระบบการเรียน การสอนแบบเดิม ๆ ทำให้รู้สึกเบื่อ จึงขอครูประจำบ้านฯ ออกมาเรียนโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ (ปากเกร็ด) ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งทางบ้านฯ มีรถรับส่ง แต่ครูเชวใช้วิธีการเดิน สองเท้าก้าว เดินมุ่งสู่โรงเรียน เพื่อใช้เวลาในการสังเกตสิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ของผู้คน และบรรยากาศสองข้างทาง ซึ่ง ระยะทางค่อนข้างไกล ประมาณ 3.5 กิโลเมตร ครูเชวมองว่าการนั่งรถรับส่งไปโรงเรียนจะเห็นรายละเอียด ระหว่างเดินทางได้น้อยกว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะมุ่งหน้าไปโรงเรียนโดยไม่สนใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างสองข้าง ทาง ขณะเดินทางครูเชวมองเห็นคนอื่นที่ลำบากกว่าตนเอง เช่น คนเร่ร่อน ไม่มีข้าว เสื้อผ้า กระเป๋า ที่อยู่ อาศัย จึงต้องใช้วิธีการขอทาน และนอนข้างทาง ซึ่งคนเหล่านี้อาจจะมองว่ามีความสุข แต่ตัวครูเชวกลับ มองว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง ครูเชวจึงเกิดมุมมองทางความคิด 2 ด้าน คือ 1) การเรียนหนังสือจะ ช่วยให้มีความรู้ ถ้าเราไม่ได้เรียนหนังสือ ก็อาจจะเป็นคนขอทาน 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานสงเคราะห์ ที่มีการเขียน ก-ฮ แบบซ้ำไปซ้ำมา รู้สึกว่ามีการพัฒนาตนเองค่อนข้างน้อย จึงอยากจะทำอะไรเพิ่ม เดิม เพื่อพัฒนาศักยภาพที่ตนมีและเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ

ช่วงวัยรุ่นที่คิดว่าประสบความสำเร็จ คือ การได้เรียนในโรงเรียนกับเด็กปกติ ทำให้สามารถ พิสูจน์ได้ว่าคนอย่างเราก็สามารถทำได้

ช่วงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ครูเขาวสามารถเลือกห้องเรียนได้ โดยครูเขาวเลือกเรียนในห้องท้าย ๆ ซึ่งมองว่ามีความสุข ส่วนเพื่อนร่วมชั้นเรียนมองว่าคนพิการไม่มีศักยภาพเหมือนคนปกติ เมื่อถึงเวลาทำงานกลุ่ม ก็จะให้จับกลุ่มกันเองเฉพาะคนพิการเนื่องจากในห้องมีคนพิการ 4 คน รวมครูเขาว เป็น 5 คน ทุกคนล้วนเป็นมิตรและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ในสมัยนั้นครูเขาวได้รับเงินอุดหนุนจากหน่วยงานราชการของกรมประชาสัมพันธ์ 16 บาท ครูเขาวบอกว่าไม่เพียงพอ จึงมีความคิดว่า เราจะต้องหาเงินเพิ่มโดยการใช้เวลาช่วงหลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้วไปรับจ้างล้างจานกับแม่ครัวในโรงเรียน ก่อนจะไปเรียนต่อในคาบบ่ายซึ่งได้เงินจำนวนไม่มาก “กว่าจะได้เงินมาไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ การล้างจานในครั้งนั้นสอนให้เรารู้จักความลำบาก”

ช่วงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ครูเขาวเลือกเรียนแผนการเรียนอุตสาหกรรม สาขาช่างไม้ ได้เรียนรู้วิธีการทำโต๊ะ การไสไม้เบื้องต้น อุปกรณ์ทุกอย่างต้องซื้อเอง โดยเก็บของเก่าไปขาย เพื่อนำเงินมาซื้ออุปกรณ์การเรียน มีประสบการณ์ในการทำโต๊ะ แล้วนำไปบริจาคให้บ้านราชาวดี นอกจากนี้ยังสามารถเดินสายไฟได้

เมื่อครูเขาวจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเวลา 2 ปี (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี) ซึ่งเป็นความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยค่าใช้จ่ายรายเดือนมาจากเงินสะสมในการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันสเปเชียล โอลิมปิก ณ สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสิงคโปร์ เป็นการแข่งขันกีฬาที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการทางสมอง หลังจากนั้นจึงสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีก 2 ปี ซึ่งในการสอบคัดเลือกระดับปริญญาตรีมีหลายรูปแบบ เช่น โควตานักกีฬา การสอบข้อเขียน เป็นต้น แต่ครูเขาวก็เลือกวิธีการสอบข้อเขียนร่วมกับคนปกติ ที่มีความยากลำบากจนสามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าเรียนต่อได้

การใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ครูเขาวเช่าหอพักนอกมหาวิทยาลัย โดยได้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายประมาณ 2,000 บาทต่อเดือนจากผู้ใหญ่ใจดีท่านหนึ่ง เงินส่วนที่เหลือครูเขาวออกเอง ครูเขาวมองการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยไม่ได้ลำบาก อยู่ที่ใจเราคิด ระหว่างเรียนในชั้นปีสุดท้าย ภาคเรียนที่ 2 ครูเขาวเลือกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยให้เหตุผลว่าครูผู้ขายก็สามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนหญิงล้วนได้ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในครั้งนี้ได้เรียนรู้อะไรมากมาย เช่น ต้องดูพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง และไม่ให้ผู้ครูผู้ขายโดนตัวนักเรียนหญิง ครูเขาวจะใช้ไม่ในการสัมผัสนักเรียน เป็นต้น ความยากในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือการวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูพี่เลี้ยง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งส่วนมากเป็นนักเรียนที่มีฐานะดี ลูกคุณหนู เด็กรักสบาย อยากรู้อยู่นั่ง ครูจึงต้องฟังเสียงเด็กนักเรียนข้างมาก ครูเขาวมีวิธีการสอนหลายวิธี เช่น การเล่นเกมกลางแจ้ง หากนักเรียนไม่ประสงค์ในการเล่นก็พากกลางแจ้ง นักเรียนจะต้องทำการบันทึกวิธีการเล่นจากการสังเกตเพื่อน ปัจจุบันมีนักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว ได้ติดต่อกลับมาหาครูเขาว นักเรียนได้พูดว่า “ครูได้สอนให้ทำเป็น อะไรที่ไม่เคยทำ ก็สามารถทำได้ และท้าทายชีวิตเหมือนกัน” สุดท้ายครูเขาวได้ให้แง่คิดในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในครั้งนี้ว่า “ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นความท้าทาย การลองสิ่งใหม่ ๆ ถือว่าเป็นความท้าทายตัวเอง อย่าไปสร้างจินตนาการก่อนที่จะเจอ จะทำให้บั่นทอนจิตใจ ทุกอย่างอยู่ที่ใจเราคิด”

1.3 เส้นทางชีวิตในช่วงชีวิตวัยทำงาน

เมื่อจบการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ จึงกลับมาทำงานที่บ้านราชาวดีเป็นเวลาประมาณ 3 เดือน เจอวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ ทำแบบเดิม ๆ ทำให้รู้สึกอยากไปค้นหาประสบการณ์แปลกใหม่ข้างนอก โดยเริ่มสมัครงานในบริษัท และโรงเรียนเอกชน แต่ก็ถูกปฏิเสธ เนื่องจากสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน หลัง

จากนั้นได้ทำงานผ่านหนังสือพิมพ์ มีประกาศรับสมัครงานครูอาสา จึงเข้ามาสมัครงานที่กรุงเทพฯ เมืองหลวงของประเทศไทย ความรู้สึกครั้งแรกที่เข้ามาสมัครงาน คือ เห็นคนที่มาสมัครแต่งตัวเรียบร้อย ดูภูมิฐาน แต่ครูเขาวินิจฉัยเสียยิ่งทางเกวอร์ม รองเท้าพละ มีคนมาสมัครประมาณ 40 คน แต่รับแค่ 2 คน ความรู้สึกตอนนั้นคิดว่า “ได้หรือไม่ได้ก็ลองดู เรามาด้วยใจ” ครูเข่าบอกว่าตอนสัมภาษณ์ กรรมการสัมภาษณ์จะดูความคิดเป็นหลัก ทั้งนี้ครูเข่าสามารถตอบได้ทุกคำตอบ เช่น รู้จักคนเร่ร่อนหรือไม่ รู้จักชุมชนหรือไม่ หลังจากการสัมภาษณ์ 1 วัน ทางหน่วยงานจึงประกาศผลผ่านทางโทรศัพท์ โดยโทรแจ้งผลไปยังบ้านราชวดี ความรู้สึกแรกที่ครูเข่าได้รับโทรศัพท์จากหน่วยงาน “เฉย ๆ ทำที่ไหนก็ได้”

หนังสือพิมพ์พลิกชะตาชีวิตสู่การเป็นครูอาสาสมัครในกรุงเทพฯ ครูเข่ามองว่าการจบสาขาพลศึกษาและการทำงานอาสาสมัครสามารถเป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ อยู่ที่ไหนก็เป็นครูได้ ครูเข่าเล่าว่า “เมื่อก่อนไม่ได้เป็นศูนย์ประจำ ต้องไปสอนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ช้างถนนสนามหลวง หัวลำโพง นานา และสุขุมวิท หาเด็กมาเรียนก็ยาก บริบทของเด็กจะไม่อยู่กับที่ ครูต้องเดินเข้าไปหาเด็กเร่ร่อนตามบริเวณต่าง ๆ” ตอนนั้นครูเข่าสอนกีฬาข้างถนนที่สนามหลวง “สอนพละตัวอย่างหนึ่ง คือ ครูมีข้อต่อรองโดยถ้าครูชนะหนูต้องมาเรียนกับครูทุกวัน แต่ถ้าครูแพ้ครูก็จะเลี้ยงข้าวหนูทุกวัน บางครั้งครูก็จะแกล้งยอมแพ้เพื่อให้เด็กอึด เมื่ออึดแล้วก็สามารถทำกิจกรรมต่อไปได้ ซึ่งเป็นวิธีการเข้าถึงและคลุกคลีกับเด็ก ๆ” การเป็นครูอาสาได้เงินเดือนจำนวนน้อยเงินส่วนหนึ่งต้องนำมาใช้เป็นค่าเดินทาง ค่าขนมในการเลี้ยงเด็ก ๆ การลงพื้นที่ในแต่ละครั้งจะใช้ระยะเวลายาวนาน ครูเข่าออกมาจากบ้านราชวดีมาอยู่ที่ศูนย์ไร้ที่พึ่ง จังหวัดนนทบุรี โดยไม่เสียค่าเช่าบ้าน แต่ต้องจ่ายค่าน้ำค่าไฟเอง ครูเข่านั่งเรือจากท่าบ้านท่ามาลงท่าเรือสะพานพระพุทธยอดฟ้าทุกวัน เรียกสั้น ๆ ว่า “ท่าเรือสะพานพุทธ” ไม่รู้สึกเหนื่อยในการเดินทางเพียงสักนิดเดียว ซึ่งค้นพบตัวเองตั้งแต่เด็กแล้วว่าอยากทำงานอาสาสมัคร โดยกล่าวว่า “ยังมีคนลำบากกว่าผม เราก็ยังมีชุดนักเรียน มีอะไรพร้อม มีบ้าน มีข้าวกิน แต่เด็กที่นี้เขายังไม่มียะไรเลย” ครูเข่ายกตัวอย่างการลงพื้นที่บริเวณสะพานพุทธ ซึ่งสมัยก่อนเป็นบริเวณที่มีการมั่วสุมอบายมุข การเข้าถึงเด็ก ๆ ก็ยาก เด็กคนเดิมจะเปลี่ยนชื่อไปเรื่อย ๆ โดยยังไม่พร้อมเปิดใจในการคุย ครูเข่าสามารถจำเด็กได้ทุกคน ในการลงพื้นที่จะมีกระบะเป่า 1 ใบ ใส่อุปกรณ์เครื่องเขียน สมุด หนังสือ ยารักษาโรค และขนม วิธีการทำในเด็กในพื้นที่เปิดใจ คือ ความเป็นกันเอง คุยกันเหมือนเพื่อน ทำให้เด็กรู้สึกสนิทใจในการคุย “ทำให้เขาอึดโดยการเลี้ยงข้าว เมื่อท้องอึด เด็ก ๆ ก็เริ่มเปิดใจคุย และพาเข้าไปดูที่อยู่อาศัย บริเวณที่อยู่ใต้สะพาน ทำให้รู้ปัญหาทุกซอกทุกมุม” จึงต้องใช้ความทุ่มเท และระยะในการลงพื้นที่นานพอสมควร

การทำงานอาสาสมัครช่วงต่อมาเป็นครูอาสาสมัครประจำศูนย์สร้างโอกาสเด็กสะพานพระราม 8 สภาพทางกายภาพของศูนย์ฯ ในช่วงแรก มีลักษณะเป็นตู้คอนเทนเนอร์เก่า ๆ สภาพทรุดโทรม ไม่มีต้นไม้ และเห็นสภาพสังคมของคนในสังคมที่พ่อแม่เลี้ยงดูบุตร ใช้เด็กไปซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่รู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่ออย่างไร ครูเข่าจึงทำการปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์ร่วมกับครูที่ทำงานอยู่ในศูนย์ฯ นอกจากนี้ยังลงพื้นที่ในการช่วยเหลือชุมชน ซึ่งครูเข่าทำงาน ณ ศูนย์แห่งนี้ เป็นระยะเวลาประมาณ 14 ปี

2. จิตวิญญาณความเป็นครูของครูเขาลิต สาดสมัย (ครูเข่า)

ชีวิตเปลี่ยนเหมือนฝันพรสวรรค์บันดาลชีวิต ครูเข่าเล่าว่า คนที่สมัครเป็นครูมีทั้งครูที่ดี และครูไม่ดี สิ่งสำคัญที่สุดในการเป็นครู คือ เราไม่สามารถสอนให้เด็กให้ได้ดีทุกคน ขึ้นอยู่กับตัวเด็กด้วย แต่ตัวครูก็ต้องทุ่มเทอย่างเต็มที่ และรับฟังเหตุผลของเด็ก ๆ เมื่อเด็กที่มาเรียนในศูนย์ฯ ทำผิด ก็จะสอบถามว่าทำอะไรผิดมา เด็กจะเล่าให้ฟัง เช่น ไม่ส่งการบ้าน ก็จะถูกตี พูดคำหยาบ ก็จะถูกว่า ครูเข่าจะเป็นผู้รับฟัง แล้วใช้เหตุผลในการคุย การเป็นครูไม่จำเป็นต้องสอนในโรงเรียนเท่านั้น อยู่ที่ไหนก็เป็นครูได้ ครูอาสาที่เป็นครูเหมือน

กัน ได้สอนแนวความคิดการใช้ชีวิตและพัฒนาเด็กในชุมชนให้คุณภาพ ครูเขารู้สึกว่าชีวิตนี้มีความหมายมาก การเป็นครู เราต้องเรียนรู้กับสังคมที่อยู่ ควรใกล้ชิดกับเด็กให้ลงมือปฏิบัติ รู้แต่ทฤษฎีก็ทำให้ไม่ทราบปัญหา อย่าคิดว่าเราเก่งตลอด คนมีความรู้เยอะแต่เอาตัวไม่รอดก็มี ครูเขว่าเป็นครูอาสา ไม่จำเป็นต้องมีใบประกอบวิชาชีพ แต่มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับเด็กกับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดเวลา หลาย ๆ ครั้งก็ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อน ครูเขาจะทราบปัญหาของเด็กที่อาศัยใน 7 ชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนบ้านปูน 2) ชุมชนวัดพระยาศิริ 3) ชุมชนวัดคฤหบดี 4) ชุมชนวัดน้อย 5) ชุมชนตลาดใหม่ 6) ชุมชนสะพานไม้ และ 7) ชุมชนศรีอุทัย โดยจะให้ความช่วยเหลือทุก ๆ ชุมชน ในศูนย์ฯ จะมีการสอน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) นอกจากนี้จะดูแลตั้งแต่เด็กแรกเกิดถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งคุณแม่ด้วย หลักในการสอนเด็กคือ “เด็กไม่จำเป็นต้องเรียนเก่ง แต่ต้องเรียนรู้ชีวิตการใช้ชีวิตได้” ครูเขาจะสนับสนุนเด็ก ส่งเสริม ให้เด็กได้เรียนหนังสือ ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนการเรียนจากหน่วยงานเอกชน และจากเงินบริจาคด้วย รวมถึงใช้เงินเดือนตัวเองด้วย “ครูมีความสุขที่ได้เห็นเด็กประสบความสำเร็จ เห็นรอยยิ้มเด็ก ก็มีความสุขแล้ว ถ้าเด็กมีความฝันอะไร ก็ให้ไปตามความฝัน” เราไม่มีครอบครัว ตัวคนเดียวเลยสามารถช่วยเหลือคนอื่นต่อได้

มุมมองการเป็นครู ครูเขามองว่าไม่มีใครเป็นครูที่สมบูรณ์แบบ 100 เปอร์เซ็นต์จึงต้องทำในทุก ๆ วันให้เต็มที่และสุดความสามารถการเป็นครู ไม่ใช่แค่แต่งตัวดี ใส่สูท ผูกไท เท่านั้น ต้องลงมือปฏิบัติและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ กว่าจะมีคนยอมรับก็ต้องพิสูจน์ตัวเองโดยใช้ระยะเวลานานเหมือนกัน เมื่อสมัยที่เข้ามาอยู่ใหม่ ๆ คนในชุมชนจะมองว่าเป็นคนเก็บขยะ แต่ครูเขาก็ไม่ได้สนใจ มุ่งมั่นทำประโยชน์เพื่อสังคม

ครูเขาส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาและเติมเต็มศักยภาพไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดีขึ้น ครูเข่าบอกว่า “อยากให้มีคนแบบครูเขาลัก 10-20 คน เพื่อสร้างรากฐานและพัฒนาศูนย์นี้ต่อไป และอยากส่งเสริมกิจกรรมให้กับเด็ก ๆ เกิดการเรียนรู้ ในการสร้างอาชีพ” การแสวงหาความสุขของครูเขา คือ “ทุกวันนี้เรามี ลมหายใจเพื่อใคร”

3. การปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาของครูเขาลิต สาดสมัย (ครูเขา)

3.1 การทำงานร่วมกับเด็กและชุมชน

ครูเขาได้มีการประสานการทำงานร่วมกับเด็ก และชุมชน โดยครูเขาให้มุมมองว่าทุกคนต้องเดินไปพร้อมกัน อย่าคิดว่าตัวเองคือหัวหน้า เราต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับเขา จึงได้สร้างเด็กภาคีเครือข่าย (เด็กสายสีบ) ไว้สำหรับให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกของคนในชุมชน เด็กกลุ่มนี้เต็มใจช่วยเหลือ และทำงานร่วมกับครูเขาอย่างเต็มความสามารถ ทำหน้าที่ดูแลบริเวณละแวกบ้าน ที่พักอาศัยของตนเอง การเฝ้าระวังมิให้เด็กประพฤติผิด หรือถูกชักนำให้ทำเสียหาย การเป็นเด็กภาคีเครือข่ายจะมีทุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกมอบให้ ส่วนข้อมูลรองได้มาจากผู้ปกครองเครือข่าย (ผู้ปกครองสายสีบ) จะทำหน้าที่ช่วยเก็บข้อมูล แต่มีบทบาทน้อยกว่าเด็กภาคีเครือข่าย เนื่องจากผู้ปกครองเครือข่ายจะเล่าเรื่องให้กับคนอื่นฟังทุกเรื่องโดยไม่เก็บเป็นความลับ จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้เต็มที่

3.2 การทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก

มุมมองของครูเขาที่ได้ทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก คือ เราต้องก้าวออกไปตามหาและร่วมมือกับองค์กรภายนอก เนื่องจากองค์กรเหล่านั้นมีสิทธิในการตัดสินใจ และมีเงินทุนช่วยเหลือทางการศึกษา แต่แหล่งทุนจากหน่วยงานจากราชการมีขั้นตอนที่ค่อนข้างซับซ้อน โดยครูเขาใช้วิธีการคัดเลือกจากครอบครัวที่ยากจน เป็นเด็กดี ใฝ่เรียนรู้ โดยไม่ได้พิจารณาจากเกรดเฉลี่ยเป็นหลัก “หากเลือกแต่เด็กที่มีเกรดเฉลี่ยสูงแล้วเด็กที่มีเกรดเฉลี่ยน้อยจะทำอย่างไร” หลังจากได้รับทุนการศึกษาแล้วจะต้องมีพัฒนาการทางเรียนที่ดีขึ้น และเหมาะสม โดยครูเขาเล่าว่า องค์กรเอกชนแห่งหนึ่ง ได้มอบทุนการศึกษาให้กับเด็กจนจบปริญญาตรี

โดยมีข้อกำหนดว่า จะต้องเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชน ครูเขาว์จะเล่าประวัติของเด็กให้กับองค์กรเอกชนฟัง เบื้องต้น จากนั้นลงพื้นที่สำรวจชุมชนร่วมกัน โดยให้องค์กรเอกชนเป็นผู้คัดเลือก และตัดสินใจให้ทุนการศึกษา ด้วยตนเอง ซึ่งมีทุน 2 รูปแบบ คือ ให้ทุนนักเรียนระดับระดับประถมศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี มีประมาณ 10 คน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีประมาณ 20 คน รวมทั้งสิ้นกว่า 30 คน

นอกจากนี้ยังมีการประสานงานร่วมกับองค์กรภายนอก โดยนำเด็กจากศูนย์ฯ ไปเข้าค่ายอบรม เช่น การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด การอบรมเพศศึกษา อีกทั้งยังมีกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต เช่น การทำอาหาร ซึ่งการอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ จะเน้นให้เด็กได้ทำการปฏิบัติ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ครูเขาว์มองว่า ต้องเริ่มจากที่ตัวเราก่อน จากจุดเล็ก ๆ เมื่อเด็กทำผิดพลาด เราต้องให้อีกโอกาส ไม่ซ้ำเติม เด็กก็จะสามารถพัฒนาและเป็นไปตามศักยภาพที่ตนมี ได้ “สังคมไทยยังมองว่าหากเด็กทำอะไรผิดพลาดครั้งหนึ่ง ก็จะตอกย้ำ ซ้ำเติม จะปิดกั้นโอกาสทันทีไม่เปิด โอกาสให้เด็ก” ฉะนั้นเด็กทุกคนควรได้รับโอกาส

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยที่นำเสนอข้างต้น ผลการศึกษา พบว่า ครูเขาว์ลิต สาดสมัย มีเส้นทางช่วงชีวิต 3 ช่วงชีวิต ได้แก่ เส้นทางช่วงวัยเยาว์ ครูเขาว์ ลืมตาโลกขึ้นมาพร้อมกับสภาพร่างกายที่พิการและบกพร่อง ทางสติปัญญาเติบโตมาในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและสติปัญญาแต่ครูเขาว์ก็ได้ฝึกฝนตนเอง จนได้เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาคคนพิการแห่งประเทศไทย การทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเอง ไม่ได้พิการ ทำได้ทุกอย่างเหมือนคนปกติ เส้นทางชีวิตในช่วงวัยรุ่น ออกจากบ้านราชวดีมาเรียนโรงเรียน ชลประทานสงเคราะห์ (ปากเกร็ด) โดยการเดินเพื่อเปิดมุมมองกับบรรยากาศสองข้างทาง และได้เห็นคนอื่น ที่ลำบากกว่าตนเอง ซึ่งคนเหล่านั้นอาจจะมองว่ามีความสุข แต่ในมุมมองของครูเขาว์นั้นกลับมองว่า สิ่งเหล่านั้น ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง จึงอยากจะทำอะไรเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองจบการศึกษาระดับ ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เส้นทางชีวิตในช่วงชีวิตวัยทำงาน เริ่มจากการเป็น ครูอาสาข้างถนน สู่การเป็นครูอาสาสมัครประจำศูนย์สร้างโอกาสเด็กสะพานพระราม 8 ได้พัฒนาศูนย์ฯ และชุมชนให้มีความเจริญ จึงเป็นที่รักและศรัทธาของเด็กๆ และคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Polpanatham (2010) โดยใช้ความรู้แนวคิดของเครือข่ายสังคมมาสร้างเครือข่ายร่วมกัน ในการช่วยเหลือ ช่วยสังคม พัฒนาชุมชนสร้างคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น จนเกิดความรัก ความศรัทธา

จิตวิญญาณความเป็นครู โดยครูเขาว์มีลักษณะของบุคคลที่มีจิตใจและการกระทำในการเห็นคุณค่าใน อาชีพครู โดยมองว่า การเป็นครูอาสา สามารถสร้างประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้ มีความรักและ เมตตาต่อเด็ก โดยช่วยเหลือ และเอาใจใส่อย่างเสมอภาค ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ถึงแม้ว่าครูเขาว์จะมีความบกพร่องทางสมองแต่ก็ไม่ได้คิดว่าสิ่งนี้เป็นข้อบกพร่อง อีกทั้งยังสามารถพัฒนา ศักยภาพของตนเองและผู้อื่น โดยไม่ซ้ำเติมเด็กที่ทำผิดพลาด เพื่อให้เด็กเหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตในสังคมต่อไป ได้อย่างมีความสุข ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษานี้สอดคล้องกับองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ในงานวิจัยของ Kromraruay (2017) ประกอบด้วยความศรัทธาในวิชาชีพครู ความเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบ การรับทราบหน้าที่ ความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ ความรักและเมตตาช่วยเหลือต่อศิษย์ ความเข้าใจเคารพเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม นอกจากนี้ครูเขาว์ใช้เวลา ช่วงเช้าถึงบ่าย ลงพื้นที่ในชุมชน เพื่อศึกษาและสำรวจความเป็นอยู่แต่ละครอบครัว จากนั้นนำข้อมูลมาวางแผน ในการช่วยเหลือ ช่วงเย็นมีการส่งเสริมทักษะด้านกีฬาให้กับเด็กๆ โดยสอนให้มีเหตุผล รู้จักแพ้ ชนะ และอภัย ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ทำให้เป็นที่รักและศรัทธาของเด็กและคนในชุมชนสอดคล้องกับองค์ประกอบของ

จิตวิญญาณความเป็นครูในงานวิจัยของ Lawthong (2010) และ Kaensan (2015) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีจิตวิญญาณการเป็นครู ในด้านการเสียสละ สังเกตได้จากการอุทิศเวลา การทุ่มเททำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน การปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ครูเชาว์มีวิธีในการทำงานร่วมกันระหว่างเด็กชุมชน โดยสร้างภาคีเครือข่ายเด็กและผู้ปกครอง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาชุมชน และทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก โดยสร้างเครือข่ายเพื่อจัดกิจกรรมให้ความรู้ และมอบทุนการศึกษาให้กับเด็ก ซึ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กที่เป็นกำลังของประเทศชาติและคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับการอุทิศตนเพื่อสังคมของอาจารย์จันทะแรม ในงานวิจัยของ Mitrakul (2014) และ Wasikasin, Wasinarom and Nonthapatamadul (2007) กล่าวว่า การอุทิศตนเพื่อสังคม คือ การเสียสละตนเองในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งเกิดจากจิตที่เป็นกุศลกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคม โดยมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความพยายามทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ 2) ความพยายามทำหน้าที่ของตนด้วยความตั้งใจจริง 3) ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. คณะทั่วไปสามารถนำการปฏิบัติในการอุทิศตนเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความสุขในชีวิต และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม และประเทศชาติ

2. หน่วยงาน องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกับศูนย์สร้างโอกาสเด็ก สะพานพระราม 8 ในการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านอื่น ๆ รวมถึงสนับสนุนทุนการศึกษาเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็กเร่ร่อน เด็กพิการ วัยรุ่น วัยชรา เพื่อให้ได้ข้อมูลหลายแง่มุม

2. ควรมีการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับครูอาสาท่านอื่น ๆ เพื่อให้เห็นมุมมองด้านการปฏิบัติตนในการอุทิศตนทางการศึกษาที่หลากหลาย

3. เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นอุปสรรคในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยควรมีการวางแผนในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หนักแน่นมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2539). **เด็กด้อยโอกาส**. [Online]. Available: <https://www.salika.co/2021/06/02/non-formal-and-informal-education-thailand/> [2564, มีนาคม 15].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **สภาเสวนาการศึกษา**. [Online]. Available: <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1546>. [2564, มีนาคม 1].
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. [Online]. Available: <https://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/main.php?filename=index>. [2564, มีนาคม 14].

- ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2553). การพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 23 (1), 30-50.
- ณัฐชา มิตรกุล. (2556). การพัฒนาวิดิทัศน์เชิงสารคดีเพื่อสร้างทัศนคติในการอุทิศตนเพื่อสังคมสำหรับ **ครูคนรุ่นใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธาดา ราชกิจ. (2562). การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร. [Online]. Available: <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190523-human-relation-organization/>. [2564, มีนาคม 23].
- ปิยะวัฒน์ กรมระรวย. (2560). โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรจรรย์ ไกรวัตนุสสรณ์. (2559). สถานการณ์ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย. นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผลักดันเศรษฐกิจไทย มิถุนายน 2559 ปี 7 (1) มูลนิธิทีชฟอร์ ไทยแลนด์ (ออฟฟิศ). (2564). **ครูอาสา**. [Online]. Available: https://www.teachforthailand.org/?gclid=CjwKCAjw3_KIBhA2EiwAaAA_lir4ss5QdFzjw77OknSMn8PNUDGKHzs8jw1AeWAdNev0KqWjDWJ4xcRoC8SIQAvD_BwE. [2564, มีนาคม 19].
- ภัทรกร พลพนาธรรม และคณะ. (2553). **เครือข่ายทางสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม**. ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูลนิธิสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). **บุคคลคุณภาพแห่งปี 2017 ด้านเด็กและเยาวชน**. [Online]. Available: <http://www.thaifstt.org/index2/index.php/32-2016-06-25-10-40-16/2016-06-25-10-40-40/2017/184-2017-11-08-02-34-27>. [2564, มีนาคม 3].
- รัตติกรณ์ จงวิศาล และคณะ. (2556). **ภาวะผู้นำ ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ะ บัวสนธิ์. (2556). **ปรัชญาวิจัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนี วาสิกะสิน, สุรางรัตน์ วศินารมณ และกิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. (2553). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถิติการสังคมและสังคมสงเคราะห์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเศษ สุวรรณภูมิ. (2553). การพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 23 (1), 25-54.
- ศุภลักษณ์ ทัดศรี และอารยา พรายรัมย์. (2554). **จิตวิญญาณในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สอ เสถบุตร. (2541). **พจนานุกรมอังกฤษ : ไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2545). **เดอะ บุคส์**. (2556). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2**. กรุงเทพฯ: เดอะบุคส์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). **นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **สภาการศึกษาเสวนา**. [Online]. Available: <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1546>. [2564, มีนาคม 15].
- องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. (2553). **เด็กด้อยโอกาส**. [Online]. Available: <https://www.unicef.org/thailand/th/> [2564, มีนาคม 15].
- อมรรัตน์ แก่นสาร. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**, 7 (1) (มกราคม-เมษายน 2560), 7-15.

Reference

- Snyder, C. R. & Lopez, S. (2007). **Positive Psychology: The Scientific and Practical Exploration of Human Strengths**. London: Sage.

Translated Thai References

- Buason, R. (2013). **Philosophy of research**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Chongwisan, R. et al. (2013). **Leadership; Theorie**. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai)
- Constitution Drafting Committee. (2017). **Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E.2017**. [Online]. Available: <https://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/main.php?filename= index>. [2021, March 14]. (in Thai)
- Department of Out-of-School Education. (1996). **Disadvantaged Children**. [Online]. Available: <https://www.salika.co/2021/06/02/non-formal-and-informal-education-thailand/> [2021, March 1]. (in Thai)
- Kansan. (2016). **Developing Indicators of Spirituality of Teachers under the Office of the Basic Education Commission**. Nakhon Phanom: Nakhon Phanom University. (in Thai)
- Kraiwatnusorn, P. (2016). **Situation of problems regarding the quality of Thai education**. [Online]. Available: https://www.teachforthailand.org/?gclid=CjwKCAjw3_KIBhA2EiwAaAAlir4ss5QdFzjw77OknSMn8PNUDGKHZs8jw1AeWAdNev0KqWjDWJ4xcRoC8SIQAvD_BwE. [2021, March 19]. (in Thai)
- Kromraruai, P. (2017). **A Causal Model of Factors Affecting to Teacher Spirituality**. Unpublished master thesis. Educational Research Methodology. Silpakorn University. (in Thai)
- Lawthong, N. (2010). **Development of the Teacher Spirituality Scale**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Ministry of Education. (2016). **OE Forum**. [Online]. Available: <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1546> [2021, March 15]. (in Thai)
- Mitrakul, N. (2013). **The purpose of this research was to produce a documentary video to promote self-awareness towards social devotion for new generation music teachers**. Unpublished master thesis. Department of Foundation of Education. Chulalongkorn University. (in Thai)

- Office of the Education Council. (2005). **Education management policy for underprivileged children**. Bangkok: Office of the Education Council. (in Thai)
- Pholphanatham, P and others. (2010). **Social network promoting tourism at Bangnoi float market, Bangkhonthi, Samut Songkhram Province**. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai)
- Rachakit, T. (2019). **Human Relation in Organization**. [Online]. Available: <https://th.hnote.asia/orgdevelopment/190523-human-relation-organization/>. [2021, March 23]. (in Thai)
- Sethabut, S. (1998). **New model English-Thai dictionary**. Bangkok: Thai Wattana Panich Printing House. (in Thai)
- Specialised Agency of United Nations. (2010). **Disadvantaged Children**. [Online]. Available: <https://www.unicef.org/thailand/th/> [2021, March 15]. (in Thai)
- Suvarnabhumi, W. (2010). **Development of the Teacher Spirituality Scale**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Thadsri, S. et al. (2011). **Spirituality in Daily Life**. Nakhon Pathom: Mahidol University. (in Thai)
- Thai Academy of Science and Technology. (2017). **Quality Person of the Year 2017 in the field of children and youth**. [Online]. Available: <http://www.thaifstt.org/index2/index.php/32-2016-06-25-10-40-16/2016-06-25-10-40-40/2017/184-2017-11-08-02-34-27>. [2021, March 3]. (in Thai)
- The Secretariat of The House of Representatives. (2017). **Constitution of the Kingdom of Thailand**. Bangkok: The Secretariat of The House of Representatives. (in Thai)
- The Secretariat of The House of Representatives. (2002). **The Books**. (2013). Bangkok: The Books. (in Thai)
- Wasikasin et al. (2010). **general knowledge about social welfare and social work**. Bangkok: Thammasat University. (in Thai)

คณะผู้เขียน

นางสาวมนัสวี แก้วพลิก

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
443 ถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งใต้ แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160
email: manassawee.kae@ku.th

นายวัฒนา สร้อยสังวาลย์

คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการวิจัยและประเมินทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8 ซอยรามอินทรา 99 ถนนรามอินทรา แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กรุงเทพฯ 10230
email: Watthana.sp@gmail.com

นางสาววาคินี สุวรรณระวี

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
1730/71 ซอยเพชรเกษม ถนนเพชรเกษม แขวงหลักสอง อำเภอบางแค กรุงเทพฯ 10160
email: wasinee.suwa@ku.th